

Zapomniane artystki

Katarzyna Szrodt

Niewiele wiem o tych malarkach - tyle, ile znalazłam w prasie polonijnej i kanadyjskiej i w nielicznych publikacjach. Nie zachowały się zdjęcia ich prac. Chcę napisać o nich na Culture Avenue bo, mam nadzieję, odezwą się osoby posiadające o nich jakieś dodatkowe informacje lub mogące udostępnić zdjęcia prac. Każda wiadomość jest cenna w kontekście mającego powstać w Polskim Instytucie Studiów nad Sztuką Świata, słownika polskich artystów mieszkających i tworzących poza krajem.

Odtwarzanie artystycznej działalności polskich artystów malarzy, którzy znaleźli się na emigracji w Kanadzie po zakończeniu drugiej wojny światowej, przypomina odczytywanie zatartej mapy z niewielką ilością danych. Jak potoczyły się losy **Eugenii Greinert, Ewy Jaworskiej, Janiny Lubojańskiej, Ewy Lubaczewskiej-**

Schon, Haliny Ptaszyńskiej-Lisowskiej, których twórczość gdzieś rozpierzchła się, a przecież były, tworzyły, chciały pozostawić po sobie ślad.

Eugenia Greinert (urodzona w 1914 w Płocku - zmarła w 1997 w Vancouver).

Przed wojną uznanie przyniosły jej miniatury malowane na płytkach z kości słoniowej i portrety. Po namalowaniu portretu prezydenta Mościckiego i kilku ministrów polskiego rządu, malarka otrzymała studio w pobliżu Belwederu. Wywieziona do obozu pracy w Niemczech, po wyzwoleniu najpierw wyjechała do Paryża, a po kilku miesiącach, w 1947 roku, wyemigrowała do Kanady z obowiązkiem dwuletniego kontraktu pracy. Pracowała jako pomoc domowa w polskiej parafii w prowincji Saskatchewan, w wolnych chwilach malując obrazy religijne i dekoracje kościelne. Po zakończeniu kontraktu wyjechała do Winnipeg, gdzie dostała zamówienie na wykonanie portretów członków parlamentu Manitoby. Potem podjęła się zlecenia w Calgary, po skończeniu którego otworzyła studio malarskie w Edmonton. Pod koniec życia osiadła w Vancouver.

Eugenia Greinert, portret, 1954 r.

Eugenia Greinert, portret, 1954 r.

Ewa Jaworska (urodzona pod koniec lat 20. - zmarła w 2013 roku w Ottawie).

Do Kanady przyjechała w 1948 roku i osiadła w Ottawie. Artystka tworzyła rzeźbę i ceramikę. W 1956 roku na *Canadian National Exhibition* w Montrealu, w stoisku polskim artystka prezentowała swoje prace. W 1962 roku, na wystawie w *National Gallery* w Ottawie, w dziale ceramiki znalazły się prace Jaworskiej. Artystka

współpracowała z *Ottawa Robertson Gallery*.

Janina Lubojańska (urodzona w 1934 roku w Grudziądzu).

Studiowała architekturę i malarstwo w Szkole Sztuk Pięknych w Gdańsku. Do Kanady przybyła w 1959 roku i podjęła pracę pedagoga w *Central Technical School* w Toronto. W 1964 roku praca artystki otrzymała nagrodę dla najlepszego obrazu olejnego na *Autumn Festival of Arts* w Toronto. W 1967 roku, na *27 Annual Western Ontario Exhibition of Art* w London, praca Lubojańskiej została nagrodzona. Od końca lat 60. artystka zamieszkała w London (Ontario), gdzie udzielała się w społeczności polskiej i kanadyjskiej. *Globe and Mail* napisał o obrazach Janiny Lubojańskiej:

The human face with its aspects of evil and good get perspective research from Mrs. Lubojanska.

Na dużej wystawie z okazji 1000-lecia Polski, w London (Ontario), prezentowano obrazy artystki.

Janina Lubońska

Janina Lubojańska, z kolekcji Zofii i Floriana Śmiejów.

Ewa Lubaczewska-Schon (urodzona we Lwowie pod koniec lat 20. - zmarła w Toronto w 1987 roku).

Absolwentka *Central School of Arts and Crafts* w Londynie, gdzie w latach 1944-1948 studiowała ilustrację książkową i pracowała jako ilustrator w polskim wydawnictwie. Do Kanady przybyła w 1952 roku. W latach 1973-1976 studiowała w *Ontario College of Arts* w Toronto. Tematem obrazów Lubaczewskiej był świat duchów, fantazji, zjaw z bajki i ze snu. W dużym omówieniu twórczości malarki Andrzej Pawłowski, krytyk sztuki, napisał:

Świat malowany przez Lubaczewską jest światem intymnym, światem salonu, ogrodu. W kwiatach i scenach tanecznych istnieją jakieś dalekie odbitki szkoły polskiej Cybisa, trochę Stryjeńskiej. Śmierć i choroba mają tu swoje odrębne miejsce.

Halina Ptaszyńska-Lisowska (urodzona na początku lat 20., zmarła pod koniec lat 80.).

Studiowała malarstwo w Wilnie w pracowni Ferdynanda Ruszczyca. Brała udział w powstaniu warszawskim, a po jego upadku wywieziona została do obozu w Ravensbruck. Przeżycia wojenne nadwyrężyły zdrowie artystki. W 1952 roku malarka zamieszkała w Kanadzie, w Toronto. Uczyła rysunku w letniej szkole malarstwa Schneiderów w Actinolite. Ulubionymi tematami jej były kwiaty i pejzaże. Pod koniec życia pojawił się etap religijny. Dziełem artystki jest ołtarz Trójcy Świętej namalowany dla kościoła w Sifton w Manitobie oraz kilka olei w stylu religijnego symbolizmu.

Pięć artystek, których zdjęć prac poszukuję, by ocalić je dla badaczy polskiej twórczości emigracyjnej. Dorobek artystów emigracyjnych jest ważnym rozdziałem polskiej historii sztuki powojennej i warto odnajdować zaginione tropy.